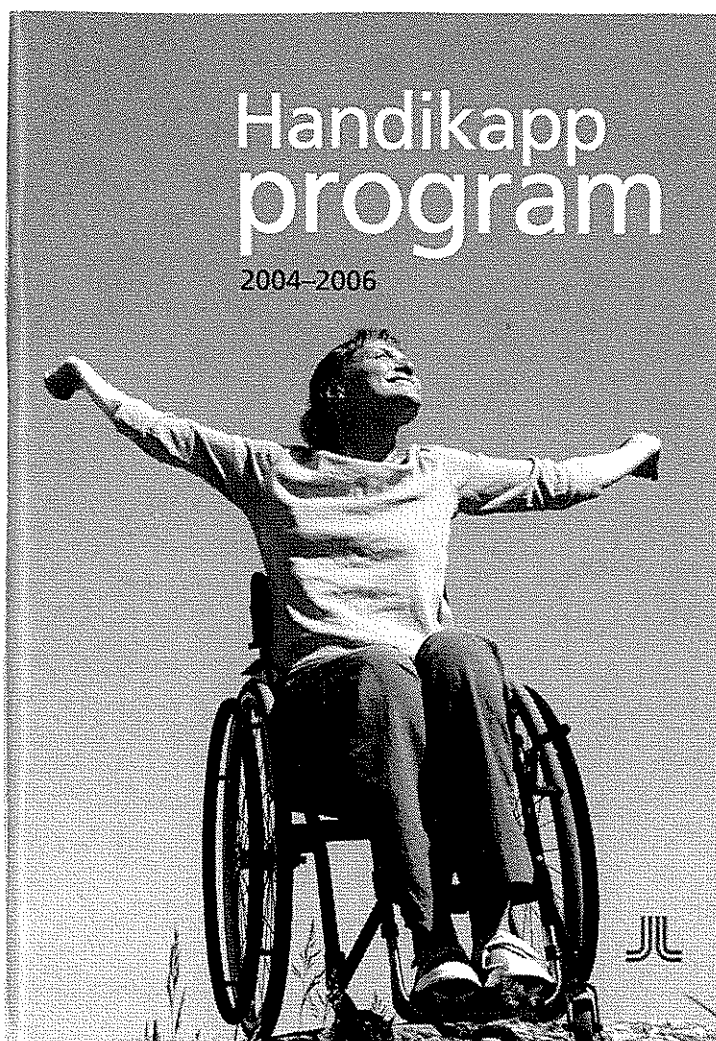

Uppföljning år 2006 av Stockholms läns landstings Handikappprogram 2004 - 2006

RAPPORT

Uppföljning år 2006 av Stockholms läns landstings Handikappprogram 2004 - 2006

- Handikappprogrammet handlar om att tillförsäkra människor med funktionshinder delaktighet och jämlikhet. Stockholms läns landstings Handikappprogram 2004-2006 ger den ideologiska grunden och de övergripande målformuleringarna.
- En funktionsnedsättning blir ett handikapp först när individen möter brister i miljön eller verksamheten. När bristerna åtgärdas kan handikappet minska eller försvinna.
- Handikappprogrammet skall följas upp och rapporteras årligen till Landstingsstyrelsen.
- Föreliggande rapport ger en bild av hur långt landstingets förvaltningar och bolag har kommit i att införliva Handikappprogrammets intentioner i Stockholms läns landstings verksamhet i december 2006.
- Exempel från resultatsammanställningen:
En ökad medvetenhet och god kunskap i handikappfrågor är en förutsättning för att med gott resultat kunna förmedla information till samt ta hand om och hjälpa och personer med funktionsnedsättningar. Det finns en bred kunskap hos sjukhusens medarbetare angående kroniska sjukdomar och funktionsnedsättningar, då detta är en del i uppdraget. "Hjälpmedelsguiden" hjälper till att sprida kunskap om hjälpmedel.

Locum AB har genomfört en tillgänglighetsinventering av fastighetsbeståndets offentliga ytor. Resultatet var 1184 st enkelt avhjälpna hinder, som skall åtgärdas via tillgänglighetsronder, som startar 2007. Locum AB har dessutom börjat arbeta med ett projekt för bättre skyltning inom Landstinget.

- Handikappprogrammets intentioner följs i landstingets alla verksamheter, men i olika utsträckning. Tillämpningen av programmet olika delar varierar beroende på den verksamhet som finns vid enheten.

2007-05-08

Sammanfattning

Handikappolitik handlar om allas rätt att på lika villkor vara medborgare och kunna delta i samhället. Personer med funktionshinder skall kunna leva ett liv med samma rättigheter, möjligheter, ansvar och skyldigheter som människor utan funktionshinder.

Programmet är både en deklARATION och ett instrument, som tillsammans med gällande hälso- och sjukvårds-, trafik- och handikapplagstiftning skall tjänstgöra som verksamheternas styrmedel. Stockholms läns landstings Handikapprogram 2004-2006 beslutades av landstingsfullmäktige den 19 september 2004. Programmet ska följas upp av landstingsstyrelsen och redovisas årligen. Denna första uppföljning grundas på en enkät till alla förvaltningar och bolag. Svarefrekvensen var 80 procent.

Resultat; exempel från rapportsammanställningen

1. Ökad medvetenhet

En ökad medvetenhet och god kunskap i handikappfrågor är en förutsättning för att med gott resultat kunna förmedla information till samt ta hand om och hjälpa personer med funktionsnedsättningar. Kunskapen synes vara god, men kan alltid förbättras.

2. Medicinsk vård och behandling

Södersjukhusets svar på enkäten kan vara generell för hela sjukvården; att det finns en bred kunskap hos sjukhusets medarbetare angående kroniska sjukdomar och funktionsnedsättningar, då detta är en del i uppdraget. Även detta område kan alltid förbättras.

3. Rehabilitering / Habilitering

Danderyds sjukhus anger att den enskilde patienten görs delaktig i planeringen av behandlings- och rehabiliteringsinsatserna. Sjukhuset påpekar dock att det finns klara brister i vårdkedjan för strokepatienter med avseende på kommunikativ rehabilitering. Ett processarbete om polikliniskt omhändertagande av strokepatienter är påbörjat.

4. Hjälpmedel

Beställare Vård inom Landstingsstyrelsens förvaltning svarar att Stockholms läns landsting inte har någon egen utveckling av hjälpmedel. Där emot följer Hjälpmedelsverksamheten utvecklingen av hjälpmedel och brukaren kan vid behov ta del av nyutvecklade produkter. Bland annat har den nyinförda "Hjälpmedelsguiden" sett till att användandet av nya hjälpmedel blir lättare.

5. Tillgänglighet

Locum AB har under 2006 genomfört en omfattande tillgänglighetsinventering av fastighetsbeståndets offentliga ytor. Resultatet från dessa inventeringar, 1184 st enkelt avhjälpta hinder, har sammanställts i syfte att kunna följa upp och åtgärda dessa i form av tillgänglighetsronder, som tar sin början under våren 2007. Locum AB har dessutom startat ett arbete med att ta fram ett förslag till bättre skyltning inom Stockholms läns landsting.

2007-05-08

6. Arbete

Under detta avsnitt beskriver Locum AB, Färdtjänsten, Danderyds sjukhus AB, Karolinska Universitetssjukhuset, Södersjukhuset AB och Stockholms läns sjukvårdsområde hur de arbetar för att nå målet om bland annat individuell arbetsplatsanpassning, professionell arbetsrehabilitering, samarbete med arbetsmarknadsmyndigheter och försäkringskassa samt att de erbjuder personer med funktionshinder anställning. Detta arbete förutsätts fortsätta och ständigt utvecklas.

7. Familjeliv och personlig integritet

Målet om familjeliv och personlig integritet har endast besvarats av fyra respondenter. Man kan då dra slutsatsen att detta är ett område, som inte är särskilt väl utvecklat. Stöd och hjälp bör erbjudas om detta mål skall nås inom landstingets olika verksamheter.

8. Kultur och fritid

Avsnittet berör främst Kultur- och utbildningsförvaltningen (KUN), som också varit den enda som besvarat frågeställningen. Av resultatet kan man dra slutsatserna att förvaltningen arbetar mycket medvetet med att nå målet om att personer med funktionshinder skall kunna delta i kultur- och fritidsutbudet på samma sätt som andra människor, samt att personer med funktionshinder också ska kunna utöva aktiviteter inom området.

9. Kunskap och forskning

Utvecklingsprojekt och seminarier har startats inom Locum AB. Forum, KUN, Danderyds sjukhus AB och Stockholms läns sjukvårdsområde ger också exempel på forskning och utveckling inom handikappområdet. Utvecklingen drivs således framåt på många håll.

10. Handikapporganisationer

Samverkansråden har medfört en högre grad av kommunikation mellan handikapporganisationerna och Stockholms läns landsting, men dess organisatoriska funktion kan förbättras. En utvärdering om modellen för samverkan genomförs för närvarande inom Landstingsstyrelsens förvaltning. Ett förslag skall vara klart till sommaren 2007, då den prolongerade modellen för samverkan avslutas.

11. Beslut, ansvar, finansiering och uppföljning

Några förvaltningar och bolag svarar att handikappolitiska aktiviteter budgeteras och redovisas medan andra föredrar att ha denna verksamhet helt integrerad med övrig verksamhet.

Slutsatser

De slutsatser, som kan dras av den genomförda uppföljningen, är att handikappprogrammets intentioner följs i landstingets alla verksamheter, men i olika utsträckning. Tillämpningen av programmets olika delar varierar beroende på den verksamhet, som finns vid enheten.

2007-05-08

Innehållsförteckning

SAMMANFATTNING	2
Resultat; exempel från rapportsammanställningen	2
INNEHÅLLSFÖRTECKNING	4
UPPFÖLJNING ÅR 2006 AV STOCKHOLMS LÄNS LANDSTINGS HANDIKAPPROGRAM 2004 - 2006	7
STOCKHOLMS LÄNS LANDSTINGS HANDIKAPPROGRAM 2004 - 2006	7
BESLUT I FULLMÄKTIGE	8
METOD	8
RAPPORTENS UPPLÄGGNING	8
RESULTATSAMMANSTÄLLNING	9
1 ÖKAD MEDVETENHET	9
Handikapprogrammet	9
Resultat	9
Slutsatser och förslag	11
2 MEDICINSK VÅRD OCH BEHANDLING	12
Handikapprogrammet	12
Resultat	12
Slutsatser och förslag	14
3 REHABILITERING / HABILITERING	14
Handikapprogrammet	14
Resultat	14
Slutsatser och förslag	15

2007-05-08

4 HJÄLPMEDEL	16
Handikapprogrammet	16
Resultat	16
Slutsatser och förslag	17
5 TILLGÄNGLIGHET / SÄKERHET	18
Handikapprogrammet	18
Resultat	18
Slutsatser och förslag	21
6 ARBETE	22
Handikapprogrammet	22
Resultat	23
Slutsatser och förslag	24
7 FAMILJELIV OCH PERSONLIG INTEGRITET	25
Handikapprogrammet	25
Resultat	25
Slutsatser och förslag	25
8 KULTUR OCH FRITID	25
Handikapprogrammet	25
Resultat	26
Slutsatser och förslag	26
9 KUNSKAP OCH FORSKNING	27
Handikapprogrammet	27
Resultat	27
Slutsatser och förslag	28
10 HANDIKAPPORGANISATIONER	28
Handikapprogrammet	28

2007-05-08

Resultat	28
Slutsatser och förslag	31
11 BESLUT, ANSVAR, FINANSIERING OCH UPPFÖLJNING	31
Handikappprogrammet	31
Resultat	31
Slutsatser och förslag	33
SLUTSATSER AV UPPFÖLJNINGEN	33
SÄNDLISTA FÖR ENKÄTEN	33
FÖRKORTNINGAR	34

2007-05-08

Uppföljning år 2006 av Stockholms läns landstings Handikappprogram 2004 - 2006

Stockholms läns landstings Handikappprogram 2004 - 2006

Det är landstingets skyldighet att ge länets invånare en god hälso- och sjukvård på lika villkor samt att erbjuda en bra och välfungerande kollektivtrafik.

Handikappolitik handlar om allas rätt att på lika villkor vara medborgare och kunna delta i samhället. Personer med funktionshinder skall kunna leva ett liv med samma rättigheter, möjligheter, ansvar och skyldigheter som människor utan funktionshinder.

Funktionshindrad är den som har en nedsatt, störd eller saknad kapacitet i en eller flera kroppsfunktioner. Funktionsnedsättningen kan bero på fysiska eller kognitiva/intellektuella skador eller sjukdomar, syn- eller hörsel-skador, medicinska tillstånd eller psykisk ohälsa och kan vara av bestående eller övergående natur.

Handikappfrågor är demokratifrågor. En funktionsnedsättning blir ett handikapp först när individen möter brister i miljön eller verksamheten. När bristerna åtgärdas kan handikappet minska eller försvinna. Det är således inte individens funktionshinder som handikappprogrammet fokuserar på utan miljöer och situationer som begränsar individen.

Programmet är både en deklARATION och ett instrument, som tillsammans med gällande hälso- och sjukvårds-, trafik- och handikapplagstiftning skall tjänstgöra som verksamheternas styrmedel. Det baseras på landstingets ansvarsområden och åtföljs av förslag på konkreta åtgärder för att nå målen.

Handikappprogrammet innehåller följande elva områden:

1. Ökad medvetenhet
2. Medicinsk vård och behandling
3. Rehabilitering/habilitering
4. Hjälpmedel
5. Tillgänglighet/säkerhet
6. Arbete
7. Familjeliv och personlig integritet
8. Kultur och fritid
9. Kunskap och forskning
10. Handikapporganisationer
11. Beslut, ansvar, finansiering och uppföljning

2007-05-08

Handikappprogrammet 2004-2006 kan sökas på landstingets hemsida www.sll.se. Där finns också landstingets nästa handikappprogram för åren 2007-2010, som i stort sett är lika med det föregående.

Beslut i fullmäktige

Stockholms läns landstings Handikappprogram 2004-2006 beslutades av fullmäktige den 19 september 2004. Den 9 maj 2006 antog landstingsfullmäktige landstingsstyrelsens förslag att förlänga programmet för perioden 2007 – 2010 med de justeringar, som följer av andra beslut, som tagits av landstingsfullmäktige. I båda programmen står det att dessa skall följas upp av landstingsstyrelsen och redovisas årligen.

Metod

För att kunna följa upp Handikappprogrammet har Kansliavdelningen inom Landstingsstyrelsens förvaltning skickat ut en enkät i början av december 2006 till 20 förvaltningar och bolag inom landstinget. Enkäten har utformats efter åtgärdslistorna/checklistorna i programmets olika avsnitt och skulle besvaras i de delar frågorna var relevanta för respektive förvaltning/bolag. Svar har erhållits från 16 av de tillfrågade resultatenheterna, 80 procents svarsfrekvens. Enkät svar har inte erhållits från Folk tandvården Stockholms län AB, AISAB, MediCarrier AB och Tiohundra AB.

Handikappprogrammet har också för första gången följts upp i Stockholms läns landstings årsredovisning för 2006. Resultatet har presenterats i avsnittet "Handikapp" i årsredovisningens förvaltningsberättelse för år 2006, vilken har reviderats av Landstingsrevisorerna.

Rapportens uppläggning

Eftersom Handikappprogrammet inte har mätbara mål kan uppföljningen enbart göras i en deskriptiv form. Utvecklingsform och utvecklingshastighet kan bedömas först när en andra uppföljning har gjorts. Föreliggande rapport ger en bild av hur långt responderande förvaltningar och bolag har kommit i att införliva Handikappprogrammets intentioner i Stockholms läns landstings verksamhet i december 2006.

Rapporten har främst utformats med utgångspunkt från inkomna svar, som kategoriserats i administrativa verksamheter, fastighet, trafik och sjukvård. Handikappprogrammets alla elva målområden är inte tillämpbara för landstingets samtliga verksamheter. Förvaltningar och bolag har därför inte kunnat besvara samtliga avsnitt.

Dokumentet är upplagt så att varje målområde i programmet först beskrivs kortfattat i punktform. Resultatet av programmets genomförande och efterlevnad återges i varje avsnitt med hjälp av förvaltningarna/bolagens svar. Kapitlen avslutas med en kortfattad analys med slutsatser och eventuella förslag till förbättringar.

2007-05-08

Resultatsammanställning

1 Ökad medvetenhet

Handikappprogrammet

- Landstingets personal och förtroendevalda ska ha god kännedom om hur en funktionsnedsättning påverkar den enskildes vardag och levnadsvillkor.
- Landstinget skall som opinionsbildare påverka omgivningen.
- All information ska vara tillgänglig.
- Personer med funktionsnedsättningar och deras närstående skall ha rätt till kunskap om sin funktionsnedsättning och sina rättigheter.

Resultat

Administrativa enheter

Inom ramen för Beställare Vårds samverkansråd skapas förutsättningar för en ökad medvetenhet och därmed kunskap om vilka åtgärder Beställare Vård ska vidta. Anteckningar från samverkansmötena görs kända genom bland annat veckobrev till medarbetarna. Det handikappolitiska programmet finns tillgängligt för alla medarbetare via det gemensamma intranätet.

Avdelningen för medicinska program och kunskapsstöd inom Forum arbetar med att ta fram kunskapsunderlag och medicinska riktlinjer, vilka presenteras som antingen årsrapporter, fokusrapporter eller regionala vårdprogram. När det gäller beskrivning på ett övergripande plan om människor med funktionshinder hänvisas framförallt till årsrapporterna från Stockholms Medicinska Råd eller Tvärprofessionella rådet.

När rapporterna är färdiga finns de tillgängliga dels på hemsidan www.hsn.sll.se/mpa eller för beställning via LSF:s kontorservice. Vissa beslutsfattare och verksamhetsföreträdare får dessutom alltid rapporterna sig tillsända, liksom patientorganisationerna.

Information om Kultur- och utbildningsnämndens (KUN) verksamhet görs i huvudsak via landstingets hemsida. Teckentolkar finns vid behov på de konferenser, som genomförs. KUN eftersträvar att använda lokaler med hörselslinga.

Patientnämnden (PAN) får enstaka texttelefonsamtal. För att underlätta för synskadade att finna informationsmaterial i väntrum, har PAN:s broschyrer en karaktäristisk och lätt urskiljbar färg. Kontakt med handikapporganisation förmedlas om så behövs.

En anpassning av Regionplane- och trafikkontorets (RTK) hemsida har påbörjats så att den skall kunna läsas av synskadade personer.

2007-05-08

Landstingsrevisorerna har granskat tillgängligheten i kollektivtrafiken för de funktionshindrade och kommer att följa upp SLL:s arbete med handikappprogrammet i årsrapporten. Framöver kommer vårdens tillgänglighet att granskas.

Stockholm Care AB har i sitt uppdrag iakttagit Stockholms läns landstings Handikappprogram 2004-2006.

Fastighet

På Locum AB har 150 av totalt 190 anställda utbildats i tillgänglighetsfrågor. Utbildningen har ägt rum hos Locum i samarbete med Hjälpmedelsinstitutet. Ytterligare utbildningar för den egna personalen är planerad.

Direkta insatser i form av en talande hemsida har ökat tillgängligheten av information om Locum AB och fastighetsbeståndet.

Locum AB bidrar till utvecklingen genom att acceptera utökade uppdrag bland annat från BV i syfte att medverka i vårdverksamheternas inventering av tillgängligheten i externa lokaler och i tidigt skede hjälpa till med kravställande vid tecknande av vårdkontrakt samt vid uppföljning och analys av tillgänglighetsfrågan.

Resultat avseende ”Tillgänglighet” se vidare under avsnitt 5 ”Tillgänglighet”.

Trafik

Både Färdtjänstnämndens förtroendevalda och Färdtjänstens personal har goda kunskaper om villkoren för människor med funktionsnedsättningar. Eftersom funktionsnedsättning är grunden för färdtjänstillstånd har den personal, som utreder behov av färdtjänst och resor, djup kunskap inom området.

Färdtjänsten och AB SL har fått i uppdrag att genomföra en riktad satsning för bättre bemötande av resenärerna från både intern och extern personal. Färdtjänsten har startat ett särskilt projekt för genomförandet. Arbetet pågår med att kunna erbjuda färdtjänstinformation på lättare svenska och andra språk. Färdtjänsten har texttelefon och anlitar vid behov tolk vid möten.

Fram till 2010 ska inom AB SL all personal hos trafikutövarna, som kommer i kontakt med resenärer, genomgå en särskild ”insiktsutbildning”. I trafikområden som nyupphandlas före 2010 läggs utbildningen in som en särskild avtalsförutsättning. Under 2007 kommer en uppföljning att göras för att stämma av utbildningens ändamålsenlighet.

2007-05-08

SL:s kundtjänst, som har tillgång till olika hjälpmedel, lämnar även kundinformation om Waxholmsbolagets (WÅAB) verksamhet. All tillgänglighetsinformation avseende WÅAB:s trafik finns i tryckta broschyrer och på hemsidan.

Sjukvård

Danderyds sjukhus AB har haft utbildning om barns språkutveckling för allmänhet, pedagogisk personal och anhöriga till barn med avvikande språkutveckling som väntar på utredning, inkl information om möjligheter att få stöd från handikapporganisationer samt kurser i teckenspråk. Föreläsningar har också givits för personer med dyslexi/dyskalkyli och anhöriga samt för skolhälsovård, pedagoger och remitterter till dyslexienheten. En studiedag för den egna personalen om Språk- och kulturmöten i vården har anordnats. Resultatet kan ses i en ökad jämlikhet i vården samt minskad frustration hos personer som får vänta länge på att få träffa logoped.

S:t Eriks Ögonsjukhus svarar att de har ett väl fungerande system för tillgodoseende av tolkbehov samt att deras hemsida är anpassad för synskadade.

Slutsatser och förslag

En ökad medvetenhet och god kunskap i handikappfrågor är en förutsättning för att med gott resultat kunna förmedla information till samt ta hand om och hjälpa personer med funktionsnedsättningar. I stort sett alla personer, som söker sjukvård, har någon typ av tillfällig eller bestående funktionsnedsättning.

Sammanställningen ovan visar att de administrativa enheterna inom landstinget har tagit in Handikappprogrammet i sin verksamhet. Exempel är BV:s vårdavtal, Forums rapporter, Patientnämndens arbete och utbudet hos Kulturnämnden. Kunskapen och medvetenheten om funktionsnedsättningar och dess konsekvenser kan dock alltid förbättras.

Inom Locum AB har 80 % av personalen utbildats avseende tillgänglighetsfrågor. Samverkansorganet hos Locum AB har bidragit till en positiv utveckling. Tillgängligheten behandlas mer under avsnitt 5.

Färdtjänsten har goda kunskaper om villkoren för människor med funktionsnedsättningar, eftersom funktionsnedsättning är grunden för färdtjänstillstånden. Fram till 2010 ska all personal hos AB SL:s trafikutövare, som kommer i kontakt med resenärer, genomgå en särskild ”insiktsutbildning”. SL:s kundtjänst har tillgång till olika hjälpmedel. De lämnar även information om WÅAB:s verksamhet. Information om tillgängligheten på fartyg och i terminaler finns i tidtabeller, broschyrer och på hemsidan.

2007-05-08

Danderyds sjukhus AB har haft föreläsningar, utbildningsdagar och kurser om språkutveckling, dyslexi, dyskalkyli, språk- och kulturmöten i vården och teckenkurser för personal, patienter, anhöriga och allmänheten. Resultatet ses i en ökad jämlikhet i vården och mindre frustration hos patienter som står på väntelistor.

Karolinska Universitetssjukhuset anger att de använder tolkar inom alla verksamheter vid behov samt att texttelefoner används, men att denna tjänst används allt mindre då patienterna har tillgång till egen utrustning.

Ovan återgivna sammanfattning beskriver att landstinget gör mycket inom området "Ökad medvetenhet". Det är emellertid ett stort område och det kan alltid förbättras. Alla olika verksamheter förutsätts arbeta med "ständig förbättring", vilket inbegriper även detta område. Några exempel på förbättringsmöjligheter inom de administrativa enheterna kan dock nämnas:

- Stockholms läns landstings egna sammanträdeslokaler saknar i många fall eller har dåliga hörselslingor.
- PAN har genom sina ärenden uppmärksammats på brister i landstingets teckentolkverksamhet och drivit frågan i två olika så kallade principärenden.
- RTK skall modernisera sin hemsida, vilket gör informationen mer tillgänglig för alla.

2 Medicinsk vård och behandling

Handikappprogrammet

- Bra vård och behandling ska ges alla medborgare på lika villkor.
- Personer med funktionsnedsättningar och kroniska sjukdomar behöver delaktighet i vårdplaneringen.
- Personer med funktionsnedsättningar och kroniska sjukdomar behöver få tillgång till de specialistinsatser de anser sig behöva.
- Personalens kunskap ska vara god avseende vilka konsekvenser en funktionsnedsättning får för livssituationen.
- Avsnittet om tillgänglighet, som finns här i programmet, behandlas under avsnitt 5.

Resultat

Avsnittet berör främst hälso- och sjukvården.

I Forums Fokusrapporter görs en beskrivning och analys av behov och tillhandahållna resurser inom ett specifikt problemområde. Regionala vårdprogram beskriver vad som anses vara "golden standard", dvs den bästa vården utifrån vetenskap och beprövad erfarenhet för en specifik

2007-05-08

sjukdomsgrupp. I arbetet med rapporterna erbjuds alltid patientorganisationerna att medverka. På så sätt försöker Forum att säkerställa att konsekvenserna av funktionsnedsättningen blir kända. För att inte nämna någon särskild rapport hänvisas till hemsidan www.hsn.sll.se/mpa där man kan ta del av alla de rapporter som tagits fram. Handboken för personal inom hälso- och sjukvård innehåller en mängd information kring funktionsnedsättning t ex bemötande och lagstiftning.

Södersjukhuset AB svarar att det finns en bred kunskap hos sjukhusets medarbetare angående kroniska sjukdomar och funktionsnedsättningar, då detta är en del i uppdraget.

Svaret från Danderyds sjukhus AB ger en beskrivning hur sjukvården arbetar med frågorna. Sjukhuset har vidtagit en rad åtgärder såsom nytt projekt om flerspråkiga barn med språkstörningar, behandling i grupp för vissa patientgrupper, regelbundna gemensamma mottagningar och ny behandlingsmetod för barn som stammar. Det är adekvata insatser för patientgrupper som tidigare varit osynliga. Resultatet ses som en ökad tillgänglighet.

Vidare svarar Danderyds sjukhus AB att patientens livskvalitet, egenvårdsförmåga och kunskapsbehov utvärderas regelbundet och styr patientstödjande insatser. Genom medverkan med nationella register möjliggörs kontroll av patienternas status såväl medicinskt som omvårdnadsmissigt. Genom tidigt insatt vård, information, utbildning och kontroll av medicinska parametrar förlångsammas hastigheten med vilken funktionen försämras.

Patientundervisning vid kroniska sjukdomstillstånd som t ex diabetes är en viktig del av behandlingen då den i stor utsträckning bygger på patientens medverkan. Danderyds sjukhus AB utvecklar undervisningsprogram som syftar till att stödja patientens egenvård. Patientens livskvalitet mäts liksom egenvårdsförmåga och behov av information. För vissa kroniska sjukdomar har patienten en patientdagbok.

Danderyds sjukhus AB har ett flertal diagnosbaserade förbättringsarbeten som syftar till att vården skall vara smidig, säker, professionell och vänlig.

S:t Eriks Ögonsjukhus AB beskriver att den medicinska vården och behandlingen är tillgodosedd men att tillgängligheten till ögonsjukvård kunde vara större, då efterfrågan är större än utbudet.

Stockholms läns sjukvårdsområde anger att en aktiv delaktighet i vård och behandling ges genom att brukarna erbjuds en rehabiliteringsplanering där en plan utifrån specifika behov, egna mål och förutsättningar upprättas.

2007-05-08

Slutsatser och förslag

Genom Forums fokusrapporter, de regionala vårdprogrammen samt Handboken för personal inom hälso- och sjukvård förmedlas kunskap ut i organisationen.

Södersjukhuset AB:s svar att ”det finns en bred kunskap hos medarbetarna angående kroniska sjukdomar och funktionsnedsättningar, då detta är en del i uppdraget” kan generaliseras till att gälla för alla akutsjukhus och även sjukvårdsområdet. Danderyds sjukhus AB uttrycker att patientens livskvalitet, egenvårdsförmåga och kunskapsbehov utvärderas regelbundet och styr patientstödande insatser. Danderyd anger vidare att de arbetar med ett flertal förbättringsarbeten. Sjukvårdsområdet understryker delaktigheten med brukarna genom habiliteringsplaner, som grundas på specifika behov samt egna mål och förutsättningar.

Många exempel ges således från vårdområdet på hur målet ”Medicinsk vård och behandling” etableras i behandlingen av patienter. Några speciella exempel på förbättringsområden ges inte här utan rent generellt kan konstateras att sjukvården ständigt söker förbättringsmöjligheter i vården, i utbildningen och via forskningen.

3 Rehabilitering / habilitering

Handikappprogrammet

- Personer med funktionsnedsättningar ska ges möjlighet till förebyggande och återkommande behandling samt korttidsbehandling.
- Den enskildes vårdkedja skall fungera väl till exempel genom att en individuell skriftlig vårdplan görs.
- Den enskilde brukaren skall ges möjlighet till inflytande över sin egen rehabilitering.

Resultat

Avsnittet berör främst hälso- och sjukvården.

Danderyds sjukhus AB anger att den enskilde patienten görs delaktig i planeringen av behandlings- och rehabiliteringsinsatserna. En intensiv korttidsbehandling kan erbjudas där informationsöverföring sker.

Sjukhuset påpekar dock att det finns klara brister i vårdkedjan för strokepatienter med avseende på kommunikativ rehabilitering. Ett processarbete om polikliniskt omhändertagande av strokepatienter är påbörjat.

2007-05-08

Karolinska Universitetssjukhuset beskriver att en individuell vårdplanering sedan länge är en etablerad arbetsmetod och instrumentet används regelmässigt i de fall där det är motiverat.

Inom Sjukvården för Salem, Nykvarn och Södertälje finns tillgång till rehabilitering såväl i akutskedet som i rehabiliteringsfasen både kortsiktig/intensivt som långsiktigt samt vid återkommande behov av rehabilitering. En skriftlig individuell vårdplanering görs i patientens journal. Arbetsterapiverksamhet inom rehabiliteringen innebär ett klientcentrerat arbetssätt. Flera av de bedömningsinstrument som används är självskattningsinstrument som utgår från patienten. Därmed har patienten stort inflytande både i utrednings- och behandlingssituationen samt vid utvärderingen av behandlingen.

Rehabiliteringen avseende ögonsjukvård sköts av syncentralerna.

Stockholms läns sjukvårdsområde anger att det finns möjlighet till regelbunden återkommande rehabilitering liksom i vissa fall intensiv/korttidsbehandling. Vårdkedjor, som sträcker sig över olika förvaltningar eller huvudmän, har emellanåt brister och det är deras ambition att genom samverkan lösa sådana problem. Arbete enligt BUS-policyn (Policy om Barn och Ungdomar som behöver Särskilt stöd från såväl kommunen som landstinget) är ett exempel på fungerande samverkan. Liknande ansträngningar bör intensifieras för vuxna brukare. Genom samarbetsavtal och initiativ till gemensamma möten försöker personalen lösa de problem som uppstår.

Slutsatser och förslag

Många exempel ges från sjukvården som innebär bra vård och behandling, delaktighet i vårdplaneringen och god kunskap hos personalen. På samma sätt som i föregående avsnitt kan konstateras att sjukvården generellt sett ständigt söker förbättringsmöjligheter i vården, i utbildningen och via forskningen.

Danderyds sjukhus AB påpekar dock att det finns klara brister i vårdkedjan för strokepatienter med avseende på kommunikativ rehabilitering. Ett processarbete om polikliniskt omhändertagande av strokepatienter är därför påbörjat.

2007-05-08

4 Hjälpmedel

Handikappprogrammet

- Landstinget skall aktivt medverka i utvecklingsprocessen av nya hjälpmedel samt se till att dessa används och också göra uppföljningar och utvärderingar av hjälpmedelsanvändningen.
- Brukare av hjälpmedel skall ges möjlighet att själv välja hjälpmedel och erbjudas utbildning i användandet av hjälpmedlen.

Resultat

Detta avsnitt berör sjukvårdsbeställare, hälso- och sjukvården samt trafikområdet.

Beställare Vård

Beställare Vård inom Landstingsstyrelsens förvaltning svarar att landstinget inte har någon egen utveckling av hjälpmedel. Däremot följer Hjälpmedelsverksamheten utvecklingen av hjälpmedel och brukaren kan vid behov ta del av nyutvecklade produkter. Bland annat har den nyinförda "Hjälpmedelsguiden" sett till att användandet av nya hjälpmedel blir lättare. I Hjälpmedelsguiden finns det reglerat att man kan använda andra hjälpmedel än de normalt förekommande, om behovet hos brukaren inte täcks av de normalt förekommande hjälpmedlen.

I Hjälpmedelsguiden finns det reglerat att hjälpmedelsförskrivning alltid skall ske i samråd med brukaren. *"Utgångspunkten för behovsanalysen är brukarens individuella behov. Brukarens delaktighet och inflytande i förskrivningsprocessen är väsentlig och brukaren ska bemötas med respekt så att hans/hennes erfarenheter och kunskaper om sin funktionsnedsättning och sina behov tillvaratas"*. Då det är en förskrivning är det dock förskrivarens ansvar att det blir rätt hjälpmedel förskrivet utefter behovet hos brukaren och det är alltid förskrivaren som äger beslutet även om det råder meningsskiljaktigheter mellan förskrivare och brukare.

Vid varje förskrivning ger förskrivaren alltid en information om hjälpmedlet och dess funktion. Är det ett hjälpmedel av mer komplicerad karaktär ges också en längre information/utbildning.

Utvärdering och uppföljning av hjälpmedelsanvändning säkerställs genom att förskrivaren måste följa förskrivningsprocessen där dessa punkter ingår för att förskrivningsprocessen ska bli fullvärdig.

Stockholm Care AB

Stockholm Care AB svarar att tolkhjälp och tekniska hjälpmedel under rehabiliteringstiden alltid erbjuds patienterna vid förmedling av sjukvård till utlandspatienter.

2007-05-08

Trafik

Färdtjänsten medverkar aktivt bland annat vid förbättringen av rullstolar och utvecklingen av nya sådana med syfte att underlätta hanteringen och förbättra säkerheten vid transporter i färdtjänsten.

Inom AB SL finns en ambition att på ett övergripande plan medverka i en diskussion om hjälpmedelsutveckling och tilldelning, eftersom hjälpmedlen påverkar möjligheten att resa med den allmänna kollektivtrafiken.

Sjukvård

Akutsjukvården har som uppdrag att tillse att patienterna får de hjälpmedel som Stockholms läns landsting tillhandahåller. Detta ansvar hanteras inom respektive specialitet. Uppföljningar och utvärderingar görs på individnivå i det kliniska arbetet.

De enskilda brukarna får hjälp och utbildning i samband med ordination och utprovning av hjälpmedel. Arbetsterapeuter deltar i utvecklingsarbetet av nya hjälpmedel i samverkan med leverantörer.

Hjälpmedelscentralen har sortimentsgrupper kring hjälpmedel där samarbete och utvärderingar görs tillsammans med kliniskt verksamma arbetsterapeuter. Arbetsterapeuter har skyldighet att hålla sig ajour med nya produkter via hjälpmedelscentralen samt via hjälpmedelsmässor. Enligt Förskrivningsprocessen krävs att patienten/närstående utbildas/informerar i hjälpmedelsanvändningen samt skötseln.

Handikapp & Habilitering inom sjukvårdsområdet skriver att förskrivning, utprovning och uppföljning av hjälpmedel är ett självklart inslag i deras arbete, men att det bygger på brukarens aktiva deltagande i hjälpmedelsprocessen.

Akutsjukvården konstaterar att utvecklingen på marknaden är mycket snabb, vilket medför att enskilda behandlare omöjligt kan hålla sig informerade om allt. Möjligheterna för patienterna att själva välja hjälpmedel begränsas av de ekonomiska restriktioner, som är en följd av ingångna vårdavtal.

Slutsatser och förslag

Beställare Vård har angivit att landstinget inte har någon egen utveckling av hjälpmedel. I Stockholms läns landstings "Hjälpmedelsguide" finns det reglerat att hjälpmedelsförskrivning alltid skall ske i samråd med brukaren, vilket sjukvårdsområdet understryker att så sker. Akutsjukvården svarar att deras uppdrag är att tillse att patienterna får de hjälpmedel som landstinget tillhandahåller. Hjälp och utbildning ges i samband med ordination och utprovning av hjälpmedlen.

2007-05-08

Sjukvården och trafikverksamheterna ger olika exempel på hur de arbetar för att nå målen i avsnittet Hjälpmedel. Den tekniska utvecklingen medför att hjälpmedlen förbättras kontinuerligt. Akutsjukvården konstaterar avslutningsvis att utvecklingen på marknaden är mycket snabb men att möjligheterna för patienterna att själva välja hjälpmedel begränsas av de ekonomiska restriktionerna.

5 Tillgänglighet / säkerhet

Handikappprogrammet

- Människor skall oberoende av funktionsnedsättning kunna delta i samhället.
- All landstingsverksamhet skall göras tillgänglig för alla.
- Tillgängligheten skall ses i ett vidare begrepp än endast den fysiska tillgängligheten.
- Utvecklingen inom informationstekniken är incitament för att utveckla tillgängligheten för personer med kognitiva funktionshinder.

Resultat

Beställare Vård

Genom de avtal Beställare Vård har med vårdgivare berörs tillgängligheten till vården vad avser telefon- och väntetider, vilket verifieras av Karolinska Universitetssjukhuset, som anger att detta mäts vid upprepade tillfällen. Locum har aktivt deltagit i den telefoniupphandling, som genomförts av LFS-Tele och verkat för att ett mångtekniskt system ska kunna implementeras i telefonin i landstinget.

Ett projekt pågår inom Beställare Vård i samverkan med handikapporganisationerna, som innebär att ta fram policy med tillämpningar som underlag för avtalsutformning, vilket i sin tur ska säkerställa en god tillgänglighet till vårdlokaler i enlighet med handikappprogrammets intentioner.

Fastighet

Locum AB:s dokument ”Riktlinjer Tillgänglighet”, som beslutades 2006-06-08, är en del i bolagets ledningssystem. Dokumentet innehåller punkter såsom: lagstiftning, direktiv, samverkansråd, inriktning och målsättning, definitioner samt generella bestämmelser för tillgänglig miljö. Tillgängligheten i landstingets fastigheter skapas i allt väsentligt genom engagemang, kunskap, förutseende planering och uppföljning.

Det är viktigt att landstingets fastigheter är tillgängliga för alla i största möjliga utsträckning. Locum AB har i enlighet med landstingets intentioner

2007-05-08

ner, Boverkets riktlinjer och handikappombudsmannens rekommendationer under 2006 genomfört en omfattande tillgänglighetsinventering av fastighetsbeståndets offentliga ytor. Resultatet från dessa inventeringar, 1184 st enkelt avhjälpna hinder, har sammanställts i en databas i syfte att kunna följa upp och åtgärda dessa. Locums ledning har beslutat att uppföljning och analys av tillgängligheten samt åtgärdandet av de enkelt avhjälpna hindren ska ske i form av **tillgänglighetsronder**. Dessa tar sin början under våren 2007.

I samband med inventeringsarbetet visade det sig att ett vanligt förekommande problem var bristfällig eller svårtolkad skyltning. Därför har Locum AB startat ett arbete med att ta fram ett förslag till hur tillgängligheten och tydligheten kan ökas i den skyltning, som Locum AB ansvarar för. Inledningsvis innebär arbetet att ta fram ett dokument, "Riktlinje för Skyltning", i syfte att förbättra orienterbarheten och de logistiska sambanden i fastigheterna. Dessutom har ett pilotprojekt startat på Rosenlunds sjukhus.

Trafik

Färdtjänsten samverkar med AB SL och kommunerna för att öka tillgängligheten i och till kollektivtrafiken. Ett regionalt "Forum för färdtjänstavalet" har inrättats. Parterna samverkar kring bland annat tillgänglighetsanalyser och standardiserade hållplatser. Färdtjänstens närtrafik byggs ut med fem linjer 2007.

Färdtjänsten marknadsför genomförda tillgänglighetsåtgärder till färdtjänstresenärerna. Utveckling av SL:s reseplanerare för funktionshindrade pågår liksom ett projekt för att på olika sätt stödja resenärerna i att resa med AB SL och närtrafiken. En ökad tillgänglighet i den allmänna kollektivtrafiken minskar beroendet av särskild kollektivtrafik och ökar funktionshindrades möjligheter att resa efter behov och utan begränsningar.

AB SL:s och Färdtjänstens gemensamma mål för samverkan har landstingsrevisorerna följt upp i projektet "En tillgänglig kollektivtrafik på väg?" Uppföljningen 2005 visar att målen inte uppnåtts fullt ut. Minskningen av antalet färdtjänstresenärer talar dock för att kollektivtrafiken blivit mer tillgänglig. Även antalet ansökningar av färdtjänst minskar. Detta torde bland annat hänga samman med förbättrad tillgänglighet till och ökad anpassning av den allmänna kollektivtrafiken.

I avtalet om färdtjänst med länets kommuner, som trädde i kraft 2005 formaliseras samverkan mellan landstinget och kommunerna. Ett avtalsforum har inrättats med representanter från Färdtjänsten och AB SL samt Kommunförbundet Stockholms län med uppgift att följa upp avtalet och behandla principiella samarbetsfrågor ur ett övergripande perspektiv. Kommunerna har också till uppgift att identifiera och föreslå förbättringar av tillgängligheten till den allmänna kollektivtrafiken inom kommunen.

2007-05-08

I arbetet med den kontinuerliga planläggningen, utvecklingen och utbyggnaden av Närtrafiken deltar representanter från pensionärs- och handikapporganisationerna.

Hösten 2005 startade Färdtjänsten tillsammans med handikapporganisationerna ett projekt "Att resa kollektivt" med syftet att stimulera och stötta resenärer att på frivillig väg resa kollektivt. Detta för att förbättra och öka valfriheten i resandet för individen samt möjliggöra ett aktivare liv. Projektet startade på initiativ av DHR.

I AB SL:s strategiska plan ingår att alla som själva, eller med hjälp av ledsagare, kan verka och förflytta sig i den miljö som finns i kollektivtrafikens närhet och som kan ta sig till en station eller hållplats ska kunna resa med AB SL.

AB SL har inventerat alla stationer och terminaler. Bristerna i tillgängligheten har dokumenterats.

AB SL:s styrelse har antagit "Handlingsprogram för ökad tillgänglighet för funktionshindrade 2006-2010". Utöver detta har styrelsen beslutat om en policy för införande av låggolvsbussar. Handlingsprogrammet innehåller en beskrivning av genomförd anpassning, handikapporganisationernas krav, behov och prioritering samt åtgärder avseende ökad tillgänglighet till tunnelbana, bussar, pendeltåg och övrig spårtrafik.

Hos Waxholmsbolaget besiktigas och inventeras terminaler och fartyg (både egna fartyg och entreprenörers fartyg) med jämna mellanrum, minst vart annat år. Förslag till förbättringar tas fram och presenteras i en inventeringsrapport. Rapporten ligger till grund för förbättringsåtgärder.

Rederiet gör i samarbete med Skärgårdsstiftelsen en samlad reseinformation som beskriver fartygen som trafikerar de resmål i skärgården som förvaltas av Skärgårdsstiftelsen. Informationen finns dels tryckt i "Skärgård för alla", dels på hemsidan. Information om fartygens tillgänglighet finns i alla tidtabeller.

Waxholmsbolaget vann Landstingets bemötandepreis för år 2006 med följande motivering. "Waxholmsbolaget genomför regelbundet systematiska inventeringar av tillgängligheten i terminaler och fartyg. Waxholmsbolagets vilja att öka tillgängligheten, gör det möjligt att även personer med funktionshinder, främst rörelsehinder, vågar sig ut i Stockholms skärgård på egen hand eller med sällskap. Waxholmsbolaget uppvisar stor förmåga till samspel/lyhördhet för brukarnas behov."

Bemötandepreiset är Stockholms läns landstings bidrag till att uppmuntra och belöna initiativ, som förbättrar bemötande av människor med funk-

2007-05-08

tionshinder och ökar tillgängligheten, både fysiskt och kommunikativt, till landstingets olika verksamheter.

Sjukvård

Danderyds sjukhus AB anger att skyddsronder görs på samtliga enheter enligt schema varvid särskilt beaktas den fysiska tillgängligheten och risker för skadefall. Nya parkeringsplatser för handikappade har inrättats i anslutning till akutmottagningen. Huvudentrén har fått ny utformning för att underlätta för personer med funktionshinder.

Karolinska Universitetssjukhuset skriver att tillgänglighet ingår som en integrerad del i alla de ombyggnadsprojekt, som genomförs på sjukhuset. Frågan fångas upp i den behovsanalys och förstudie, som inleder ombyggnadsskedet.

S:t Eriks Ögonsjukhus AB:s inre miljö är anpassad för synskadade patienter.

För att förbättra tillgängligheten i lokaler, som inte skall byggas om, pågår ett projekt, där vägen till avdelningar och mottagningar granskas med avseende på fysisk tillgänglighet, skyltning och kallelser. Detta projekt genomförs under ledning av Locum AB.

Stockholms läns sjukvårdsområde anger att tillgängligheten, både den fysiska och kognitiva är relativt god, och att det ingår i verksamhetsplanen att arbeta med förbättringar.

Slutsatser och förslag

Tillgängligheten till sjukvården via telefon finns med i avtal och mäts enligt svar från Karolinska. Däremot har resultatet av mätningarna inte förmedlats.

Locum AB håller på med ett omfattande arbete avseende tillgängligheten i landstingets offentliga lokaler. Inventeringen har resulterat i 1 184 enkelt avhjälpna hinder, som nu är på väg att åtgärdas. Listan kommer förmodligen inte att komma ner till noll då nya hinder ständigt tillkommer, men en balanslista cirka 800 är en nivå, som Locum AB arbetar med att nå.

Tillgänglighetsinventeringen har medfört insikten om att landstingets alla skyltar inte håller en enhetlig stil och heller inte sitter på ett för patienter och allmänhet optimalt sätt. Projektet på Rosenlunds sjukhus kommer att medföra goda insikter om hur skyltprogrammet för landstinget skall se ut i framtiden. Här kommer resursfrågan in i bilden. Fördelen att tillgängligheten ökar med väl utformade skyltar gynnar alla personer (personal, leverantörer, besökare, patienter, med flera) som skall nå sjukvården, inte bara personer med funktionshinder.

2007-05-08

Såsom beskrevs under avsnitt 1 Ökad medvetenhet, bidrar Locum AB till utvecklingen genom att i samverkan med BV arbeta med uppdrag avseende medverkan i vårdverksamheternas inventering av tillgängligheten i externa lokaler. Locum AB kan därvid i ett tidigt skede hjälpa till med kravställande vid tecknande av vårdkontrakt samt vid uppföljning och analys av tillgängligheten.

Inom trafikverksamheten utgör AB SL:s utveckling av reseplanerare för funktionshindrade ett gott exempel på framåtsyftande hjälpmedel. Färdtjänsten skriver att antalet färdtjänstresenärer minskar och färdtjänsten drar slutsatsen att anledningen är att kollektivtrafiken har förbättrats.

I samarbetet mellan AB SL, Färdtjänsten och kommunerna har de senare i uppgift att identifiera och föreslå förbättringar av tillgängligheten inom den egna kommunen avseende kollektivtrafiken.

AB SL arbetar systematiskt med att förbättra tillgängligheten inom kollektivtrafiken dels genom sin ”Strategiska plan”, dels genom ”Handlingsplan för ökad tillgänglighet för funktionshindrade 2006-2010”.

Waxholmsbolagets systematiska inventeringar leder till att terminaler och fartyg hela tiden förbättras med avseende på tillgängligheten.

Stockholms läns landstings olika verksamheter arbetar med många utvecklingsprojekt avseende tillgängligheten, vars resultat kommer att gynna många personer oavsett om man har något funktionshinder eller inte.

6 Arbete

Handikapprogrammet

- Landstinget ska arbeta aktivt för att förbättra arbetsmiljöer, individuell arbetsplatsanpassning och professionell arbetsmarknadsrehabilitering för anställda med funktionshinder.
- Landstinget ska i samarbete med försäkringskassa, kommuner och arbetsmarknadsmyndigheter arbeta aktivt för att förbättra vårdkedjorna avseende arbetslivsinriktad rehabilitering.
- Det ska bli lättare för personer med funktionsnedsättningar att få anställning i landstinget.

2007-05-08

Resultat

Fastighet

Vid Locum AB:s kontor har flera åtgärder genomförts för att anpassa arbetsplatserna för anställda med funktionshinder. Kontoret är ett så kallat "öppet kontor" med god förmåga att erbjuda funktionshindrade möjlighet till en väl fungerande arbetsplats.

Locum AB:s IT-system medger i relativt god utsträckning ett anpassat arbetssätt beroende på system och hårdvara. Flera av de produkter och metoder som bolaget testat i sin egen miljö kommer också fullt ut att användas för de offentliga lokalerna i landstingets övriga fastighetsbestånd.

Trafik

Färdtjänsten vill vara ett föredöme, när det gäller att anställa personer med funktionsnedsättning. Lika självklart skall lokalerna, inte bara arbetsplatserna, vara tillgängliga för personer med funktionsnedsättningar. Färdtjänsten har också några anställda med funktionshinder. Ett par personer har särskilt anpassade arbetsplatser.

Sjukvård

Danderyds sjukhus AB arbetar aktivt för att förbättra arbetsmiljöer, individuell arbetsplatsanpassning och professionell arbetsmarknadsrehabilitering för anställda med funktionshinder. Sjukhuset arbetar också aktivt med försäkringskassa, kommuner och arbetsmarknadsmyndigheter för att förbättra vårdkedjor avseende arbetslivsinriktad rehabilitering. Genom den fysiska utformningen av arbetslokalerna blir det lättare för personer med funktionsnedsättning att få anställning. Danderyds sjukhus AB arbetar ständigt med personal- och rekryteringsfrågor för att kunna behålla, utveckla och rekrytera kvalificerad personal.

HR-avdelningen (Human Resource) vid Karolinska Universitetssjukhuset har inte gjort några specifikt inriktade insatser för handikappade under 2006. Handikappade/funktionshindrade är integrerade i många av styrdokumenterna, bland annat i arbetsanpassning och rehabilitering, riktlinjer för rekrytering samt framförallt i mångfaldsplanen.

Karolinska bedriver ett nära samarbete med försäkringskassan och företagshälsovården och arbetar systematiskt med arbetslivsinriktad rehabilitering. Sjukhusets personalrehabiliteringsenhet har i uppdrag att kontinuerligt följa upp medarbetarnas sjukfrånvaro och göra analyser på sjukhusövergripande nivå samt utveckla spjutspetskompetens inom rehabilitering. Framöver kommer även samarbete med arbetsförmedlingen att initieras.

Inom HR-avdelningen finns en avdelad resurs som arbetar systematiskt med arbetsmarknadspolitiska åtgärder, i nära samarbete med arbetsmark-

2007-05-08

nadsmyndigheter. Samordning av arbetsmarknadspolitiska insatser sker inom hela Karolinska. Insatserna avser bland annat anställningsstöd i olika former, lönebidrag, arbetspraktik och andra insatser som beslutas av regering och riksdag. För arbetsmarknadspolitiska åtgärder finns en vision för engagemanget att det bör finnas utrymme för motsvarande 1 % av Karolinskas anställda till arbetsmarknadsplatser. Platserna skall kunna utnyttjas till olika program och för olika kategorier arbetslösa samt ungdomar.

Sjukhusets verksamheter förutsätter kompetenta och engagerade medarbetare i rätt omfattning inom alla verksamheter och nivåer i organisationen. Kompetensförsörjning är en av de viktigaste framtidsfrågorna och kräver regelbunden analys av framtida behov samt ett samlat ansvar för rekryteringsprocessen. Sjukhuset lägger stort fokus på framtida strategiska frågor inom rekrytering.

Södersjukhuset AB, via personalavdelningen, samarbetar såväl med försäkringskassan som med företagshälsovården för att anpassa rehabiliteringen för anställda på sjukhuset. Sjukhuset har personalkonsulenter anställda, sjukgymnaster för att kunna hjälpa till med ergonomisk anpassning av den enskildes arbetsplats. Tyvärr är tempot och trycket på akutsjukvården otroligt högt, varför det ställs stora krav på medarbetarnas prestationsförmåga.

Stockholms läns sjukvårdsområde, Handikapp & Habilitering, samarbetar med försäkringskassa, kommuner och övriga myndigheter när behov uppstår. I och med att organisationen är inriktad på att förbättra tillvaron för personer med funktionshinder är det självklart att underlätta även för personal med funktionshinder.

Slutsatser och förslag

Ovan beskriver Locum AB, Färdtjänsten, Danderyds sjukhus AB, Karolinska Universitetssjukhuset, Södersjukhuset AB och Stockholms läns sjukvårdsområde ingående hur de arbetar för att nå målet avseende individuell arbetsplatsanpassning, professionell arbetsrehabilitering, samarbete med arbetsmarknadsmyndigheter och försäkringskassa samt att de erbjuder personer med funktionshinder anställning. Detta arbete förutsätts fortsätta och ständigt utvecklas.

2007-05-08

7 Familjeliv och personlig integritet

Handikappprogrammet

- För att förbättra möjligheten till familjeliv och personlig integritet för personer med funktionsnedsättning behöver kunskapen hos personalen vara god i frågor som rör till exempel funktionshinder, föräldraskap och partnerskap
- Anhöriga/närstående skall erbjudas stöd.

Resultat

På Danderyds sjukhus AB erbjuds de medarbetare, som har funktionsnedsättning, stöd till närstående. När så bedöms lämpligt utvecklas kunskapen hos personalen i frågor som rör funktionshinder. Sjukhuset erbjuder samtal, utbildning och information till närstående. Även paramedicinska insatser sker i samråd med familj och närstående.

Sjukvården i Salen, Nykvarn och Södertälje har anhörigrupper för palliativa ASIH-patienter (AkutSjukvård I Hemmet).

Inom Södersjukhuset AB är barnsjukvården, kvinnosjukvården och urologin de specialiteter, där dessa frågor främst är aktuella. Här finns en hög medvetenhet och professionalitet att hantera denna typ av frågor.

S:t Eriks Ögonsjukhus AB rapporterar att de har en egen kurator som tar hand om dessa frågor.

Slutsatser och förslag

Målet om Familjeliv och personlig integritet har endast besvarats av tre respondenter. Man kan då dra slutsatsen att detta är ett område, som inte är särskilt väl utvecklat.

8 Kultur och fritid

Handikappprogrammet

- Personer med funktionshinder skall på lika villkor som övriga medborgare kunna välja bland och delta i kultur- och fritidsutbud.
- Personer med funktionshinder ska kunna utöva aktiviteter inom området.

2007-05-08

Resultat

Detta avsnitt berör främst Kultur- och utbildningsnämnden.

En utgångspunkt för nämnden är att kultur, som får stöd av landstinget ska vara tillgängliga för alla. Funktionshindrade personer skall ha samma tillgång till kultur som andra. Eftersträvansvärt är att byggnader, verksamhet och information om verksamheten ska vara tillgänglig för alla. Vad som menas med tillgänglighet blir förstås olika beroende på vilket funktionshinder det rör sig om - men utgångspunkten ska vara att den offentligt finansierade kulturen är till för alla - och att ett funktionshinder inte behöver vara ett handikapp. Tillgängligheten och formen för de olika kulturområdena skiftar.

I de nya reglerna för de olika stöden som lämnas av landstinget poängteras att verksamheten skall vara tillgänglig för alla. Den förening eller organisation som får stöd skall sträva efter detta, både i den fysiska miljön och i information i form av till exempel broschyrer och hemsida.

I ansökan om verksamhetsstöd för år 2006 gällde att sökande skulle ha information om tillgängligheten på sin hemsida eller i tryckt material. Kopia skulle bifogas ansökan. Sju av de organisationer som fick stöd uppgav att de inte informerade om tillgänglighet på sin hemsida eller i tryckt form. Dessa organisationer, som för övrigt uppfyllde alla andra krav för verksamhetsstöd, fick ytterligare ett år på sig att färdigställa en relevant information om tillgängligheten för funktionshindrade. Från 2007 skulle informationen uppfylla villkoren för att verksamhetsstöd skulle kunna beviljas. .

En halvdagskonferens som var en del i arbetet med funktionshindrades möjligheter att ta del av kulturutbudet anordnades i höstas. Den genomfördes i samarbete med olika handikapporganisationer. Konferensen vände sig till alla som under 2006 fick någon form av kulturstöd från landstinget. Intresset för konferensen var mycket stort.

Slutsatser och förslag

Avsnittet berör främst Kultur- och utbildningsförvaltningen (KUN), som också varit den enda respondenten. Av resultatet kan man dra slutsatsen att KUN arbetar mycket medvetet med att nå målet om att personer med funktionshinder skall kunna delta i kultur- och fritidsutbudet samt att personer med funktionshinder också ska kunna utöva aktiviteter inom området.

2007-05-08

9 Kunskap och forskning

Handikappprogrammet

- Landstinget skall genom att stimulera kunskap och forskning öka kunskapen om funktionshindrade personers situation och vilka konsekvenser landstingets olika beslut får.
- Funktionshindrades hälsosituation behöver belysas.

Resultat

Inom Forum pågår planering av en fokusrapport om utvecklingsstörda vuxnas fysiska och psykiska hälsa. Publicering beräknas ske vid årsskiftet 2007/2008.

Konferensen, som anordnades av Kultur- och utbildningsnämnden under hösten, om tillgänglighet till olika former av kultur ingår i den kunskapsutveckling som vänder sig till dem, som får bidrag från landstinget. En belysning av problematiken gör att de, som genomför olika former av kulturaktiviteter, har en medvetenhet om och därigenom försöker beakta tillgängligheten.

Utvecklingsprojekt och seminarier har startats inom Locum AB bland annat för elektromagnetiska fält, men även andra tekniska lösningar som utrymningsvägar för funktionshindrade. Ett flertal informationstillfällen har genomförts om nya produkter och utformning av receptionsdiskar i syfte att ytterligare utveckla tillgängligheten till sjukvårdens verksamheter.

AB SL säger att dessa frågor hitintills inte varit aktuella i arbetet med att öka funktionshindrades möjlighet att använda den allmänna kollektivtrafiken.

Danderyds sjukhus AB skriver att en lång rad av patienterna drabbas akut eller kroniskt av funktionsnedsättning och mycket av verksamheten och forskningen är just inriktad på att underlätta för dessa patienter. I första hand gäller det den tekniska utformningen av hjälpmedel och personligt stöd och åtgärder för att förbättra livskvaliteten. Detta gäller allt från nyförlösta mammor och deras barn till äldre multisjuka eller patienter med terminala sjukdomar. Sjukhuset lägger också ner mycket energi på att förbättra för patienter med livsstilsrelaterade problem som till exempel övervikt.

Enheten Klara Mera inom Handikapp & Rehabilitering, Stockholms läns sjukvårdsområde, följer utvecklingen av nya hjälpmedel, samlar och sammanställer erfarenheter kring användning av kognitivt stöd och kognitiv tillgänglighet. Det är metoder för hur man utformar information och

2007-05-08

skyltning för att personer med utvecklingsstörning ska kunna förstå och orientera sig i offentliga miljöer.

Slutsatser och förslag

Forums verksamhet bidrar till ökad kunskap om människor med funktionsnedsättningar. Kultur- och utbildningsförvaltningens konferens under hösten var ett led i att utveckla kunskapen inom sitt område. Utvecklingsprojekt och seminarier har startats inom Locum AB. Danderyds sjukhus AB och Stockholms läns sjukvårdsområde ger också exempel på forskning och utveckling. Utvecklingen drivs således framåt på många håll.

Inom AB SL har dessa frågor hittills inte varit aktuella i arbetet med att öka funktionshindrades möjlighet att använda den allmänna kollektivtrafiken. Svaret kan vara en ringklocka för att uppmärksamma området kunskap och forskning inom den allmänna kollektivtrafiken.

10 Handikapporganisationer

Handikappprogrammet

- Landstinget skall ta tillvara den kunskap och kompetens som finns inom handikapporganisationerna.
- Länets handikapporganisationer ska ges ekonomiska möjligheter att kunna ställa sina kunskaper till förfogande.

Resultat

Administrativa enheter

För samverkan mellan landstingets politiska företrädare och handikapporganisationerna finns ett samverkansråd inrättat inom landstingsstyrelsens ram. Ledamöter utses av handikapporganisationerna på länsnivå samt av landstingsstyrelsen. Rådet träffas regelbundet, i princip en gång i månaden. Huvuduppgifter för samverkansrådet är:

- Informationsutbyte, diskussion och samverkan i aktuella politiska frågor
- Principiella frågor om beredning och uppföljning av handikappprogram
- Principiella frågor om bidrag till handikapporganisationerna

Samverkan mellan handikapporganisationerna och landstingets verksamheter sker inom respektive förvaltning och bolag, där förvaltningar och bolagen företräds av representanter från respektive tjänstemannaledningar.

2007-05-08

Inom Beställare Vård finns ett samverkansråd med handikapporganisationerna. Dessutom representeras handikapporganisationerna såsom sakkunniga i ett flertal projekt inom Beställare Vård.

Samverkan mellan handikapporganisationerna och Kultur- och utbildningsförvaltningen görs inom samverkansrådet. Det är den modell för samverkan mellan landstinget och länets handikapporganisationer som beslutades av landstingsfullmäktige i december 2004.

Kultur- och utbildningsförvaltningen informerar samverkansrådet om löpande aktuella frågor och samverkar i ett så tidigt skede som möjligt under planerings- och beredningsprocessen. Organisationerna erbjuds möjlighet att ta del av och medverka i budgetarbetet, regelförändringar och underlag för beslut om olika kulturstöd. Alla handlingar i ärenden till nämnden distribueras till HSO centralt. Föredragningslista distribueras per e-post till samverkansrådets ledamöter.

Samverkansrådet vid Kultur- och utbildningsförvaltningen har fungerat relativt bra. En svårighet är att ligga i fas, d v s att hinna med att på ett bra sätt ta del av organisationernas synpunkter i beredningsprocessen. Kultur- och utbildningsnämnden sammanträder ca 10 gånger om året och prövar ett flertal ansökningar om kultur- och föreningsstöd vid varje sammanträde. Det är inte praktiskt möjligt att ta in synpunkter från handikapporganisationerna inför varje nämndsammanträde.

Patientnämnden har regelbundna möten med Handikappföreningarnas samarbetsorgan samt representanter för Synskadades riksförbund och De handikappades riksförbund. I samarbetet identifieras frågor som berör funktionshindrade. Dessa följs upp i nämndens ärenden. Från och med 2007 planeras en utökad satsning på detta område.

Regionplane- och trafikkontoret har överenskommit med handikapporganisationerna om formerna för samverkan. Kontoret räknar med att ha förnyade kontakter om detta i början på den nya mandatperioden.

Locum AB

Genom Locum AB:s samverkansråd för tillgänglighet ges handikapporganisationerna möjlighet att ta del av bolagets arbete samtidigt som Locum kan få del av organisationernas kunskap.

Trafik

Inom Färdtjänsten pågår ständigt arbete med att förbättra samråd och dialog med brukarna. Samverkan med handikapporganisationerna (HSO, DHR och SRF) sker sedan 2005 i Färdtjänstens samverkansråd enligt den modell landstinget fastställt. I samverkansrådet informerar och samverkar Färdtjänsten löpande med organisationerna om aktuella frågor i ett så tidigt skede som möjligt under planerings- och beredningsprocessen. Sam-

2007-05-08

verkansrådet träffas inför varje nämndsammanträde och framför genom mötesprotokollet sina synpunkter till nämnden.

Färdtjänsten samverkar också med pensionärsorganisationerna PRO, SPF, SKPF och SPRF på likartat sätt fyra gånger per år.

Dialogkonferenser om den optimala resan med specialfordon samt 2010-målet om full tillgänglighet för funktionshindrade i den allmänna kollektivtrafiken samt kvalitetsfrågor beträffande taxiresan har genomförts med deltagande från brukarorganisationerna, leverantörerna, färdtjänstnämnden, förvaltningen med flera. Syftet har varit att öka kunskapen och förståelsen för resenärernas servicebehov och de olika leverantörernas möjligheter att möta dessa behov. Brukarorganisationerna har föreslagit att nya dialogkonferenser anordnas om exempelvis barns behov och färdtjänstens resegaranti. Brukarorganisationerna är därutöver representerade i Närtrafikens referensgrupp och i Färdtjänstens övriga pågående och planerade utvecklingsprojekt.

Färdtjänstresenärer och andra funktionshindrade kan känna osäkerhet inför att använda den allmänna kollektivtrafiken, även om tillgängligheten förbättrats. Den enskilde resenären kan få stöd och trygghet, t.ex. genom att någon följer med på en resa och visar till rätta. Färdtjänsten har, efter ett initiativ av handikapporganisationen DHR, startat ett projekt "Att resa kollektivt (ARK)" för att utreda och initiera olika former av stöd för funktionshindrade att resa med anpassad allmän kollektivtrafik och närtrafik. Projektet genomförs i nära samarbete med olika handikapporganisationer. Pensionärerna representeras i en referensgrupp. Inom projektet har reskamrater utbildats som kommer att följa och stödja resenärer vid planerade resor i kollektivtrafiken.

AB SL samarbetar med länets handikapporganisationer enligt den särskilda modell som fastställts av landstingsfullmäktige. För detta arbete har en särskild arbetsordning tagits fram tillsammans med organisationerna.

Enligt beslut av landstinget har Waxholmsbolaget ett samverkansråd. Rådet består av 8 ledamöter vilka representerar HSO, SRF och DHR. Rådet sammanträder 2 – 3 ggr/år tillsammans med representanter för WÅAB. Rådet diskuterar eventuella förbättringar samt ger information från/om handikapporganisationerna.

Sjukvård

Karolinska Universitetssjukhuset har regelbundna träffar med olika patientorganisationer och har en fortlöpande dialog med dessa.

Sjukhuset genomför under 2006 och 2007 ett antal strategiprojekt. Bland dessa ingår Framtidens vårdavdelning och mottagning. Målsättningen är att förbereda lokaler inför framtidens vårdkrav. I detta arbete har patient-

2007-05-08

organisationer och –föreningar deltagit så att deras krav, behov och kunskaper tillvaratas.

S:t Eriks Ögonsjukhus AB har startat ett brukarråd med ledande patientföreningar och Södersjukhuset har regelbundna möten med patientorganisationerna två ggr/termin.

Verksamhetsledningen inom Handikapp & Rehabilitering, Stockholms läns sjukvårdsområde har möten med intresseorganisationerna på länsnivå. Enhetschefer och personal på rehabiliteringscentra inbjuder regelbundet lokala representanter från organisationerna för att diskutera angelägna frågor.

Slutsatser och förslag

Samverkansråd med företrädare för handikapporganisationerna finns inom Beställare Vård, Kultur- och utbildningsnämnden, Patientnämnden, Locum, Färdtjänsten, SL, Waxholmsbolaget och Landstingsstyrelsen. Sjukhus och sjukvårdsområdet har möten med patientföreningarna. Samverkansråden har medfört en högre grad av kommunikation mellan handikapporganisationerna och landstinget, men dess organisatoriska funktion kan förbättras.

En utvärdering om modellen för Samverkansorganisationen genomförs för närvarande inom Landstingsstyrelsens förvaltning. Ett förslag skall vara klart till sommaren 2007, då den prolongerade modellen för samverkan avslutas.

11 Beslut, ansvar, finansiering och uppföljning

Handikappprogrammet

- Handikappolitiska frågor planläggs, budgeteras, genomförs och redovisas årligen.

Resultat

Beställare Vård har ansvar för att ”rätt vara och tjänst” upphandlas. Utifrån det projekt inom Beställare Vård, som redovisas under punkt 5 ”Tillgänglighet och Säkerhet”, utarbetas material som underlag för att säkerställa tillgängligheten i de avtal och upphandlingar som görs.

Landstingets handikappolitiska program är en viktig utgångspunkt för Patientnämndens arbete vid handläggning av patientärenden, vilket framkommer såväl i budget- som kvalitetsdokument.

2007-05-08

Inom Locum AB budgeteras och planeras samtliga handikappolitiska aktiviteter årligen utifrån ett flerårsperspektiv. Redovisning sker dels från bolagets databas, dels från olika projekt och seminarium inom området. Locum AB har i flertalet fall stått värd och ledare för dessa arbeten.

Färdtjänsten konstaterar att den nationella handlingsplanen för handikappolitiken slår fast att tillgängligheten till transportsystemet fortlöpande ska förbättras och att kollektivtrafiken bör vara fullt tillgänglig för funktionshindrade år 2010.

Färdtjänstens övergripande samhällsmål är att bidra till en långsiktigt hållbar livsmiljö med miljömässig, ekonomisk och social hållbarhet. Budget och planering utgår ifrån övergripande mål och direktiv för trafiken, vilket främst är: ett för regionen effektivt och hållbart transportsystem med en väl fungerande kollektivtrafik kännetecknad av hög tillgänglighet och god kvalitet. Det övergripande målet bryts ned i delmål i tre olika perspektiv.

Samhällsperspektiv	Resenärsperspektiv	Landstingsinternt perspektiv
Bidra till en långsiktigt hållbar livsmiljö	Vara enkel att resa med	Samordningen mellan landstingets trafikorganisationer ska öka
Bidra till en positiv regional utveckling	Erbjuda ett attraktivt utbud	Samordningen mellan trafikverksamheterna och andra landstingsverksamheter ska öka
Vara tillgänglig för alla	Leverans med hög kvalitet	Trafikverksamheterna ska sammantaget bedrivas på ett långsiktigt hållbart och kostnadseffektivt sätt
		Trafikverksamheterna ska arbeta för ökad jämställdhet

De specifika direktiven för Färdtjänsten och hur de ska uppfyllas beskrivs i budgeten och följs fortlöpande upp i månads-, delårs- och årsbokslut.

Hos AB SL särredovisas åtgärder för ökad tillgänglighet i samband med SL:s styrelses budgetbeslut och i det budgetunderlag som överlämnas till Stockholms läns landsting.

Waxholmsbolaget har ingen specifik budget för åtgärder och förbättringar inom tillgängligheten. Beslutade förbättringar/ombyggnader finansieras genom den ordinarie driftsbudgeten eller investeringsbudgeten. Genomförda förbättringar redovisas i årsredovisningen.

Inom Södersjukhuset AB hanteras handikappfrågor integrerat med övriga frågor i verksamheten.

2007-05-08

Slutsatser och förslag

I handikappprogrammet står det att handikappolitiska frågor skall planläggas, budgeteras, genomföras och redovisas årligen. Förvaltningarna och bolagen tillämpar olika rutiner. Några förvaltningar och bolag svarar att handikappolitiska aktiviteter budgeteras och redovisas medan andra föredrar att ha denna verksamhet helt integrerad med övrig verksamhet. Det viktigaste är att Handikappprogrammets intentioner sprids i landstingets verksamhet. I programmet står också att det inför kommande mandatperioder är viktigt att frågorna integreras med övrig verksamhet.

Slutsatser av uppföljningen

De slutsatser som kan dras av den genomförda uppföljningen är att handikappprogrammets intentioner följs i landstingets alla verksamheter, men i olika utsträckning. Tillämpningen av programmets olika delar varierar beroende på den verksamhet som finns vid enheten. En hel del arbete kvarstår innan Handikappprogrammets innebörd är en självklar del av alla anställdas arbetsdag.

Sändlista för enkäten

Administration

1. Landstingsstyrelsens förvaltning: BV, HR (ej svar), Forum, Kommunikation (ej svar), SLL Upphandling
2. Kultur- och utbildningsförvaltningen
3. Patientnämnden
4. Regionplane- och trafikkontoret
5. Revisionskontoret
6. Stockholms Care AB

Fastighet och förråd

7. Locum AB
8. MediCarrier AB (ej svar)

Trafik

9. Ambulanssjukvården i Storstockholm AB (ej svar)
10. Färdtjänsten
11. AB SL
12. Waxholms Ångfartygs AB

2007-05-08

Akutsjukvård

13. Danderyds sjukhus AB
14. Karolinska Universitetssjukhuset
15. Sjukvården SNS
16. S:t Eriks Ögonsjukhus AB
17. Södersjukhuset AB
18. Tio Hundra AB (ej svar)

Sjukvårdsområde

19. Stockholms läns sjukvårdsområde

Tandvård

20. Folk tandvården Stockholms län AB (ej svar)

Förkortningar

BV	Beställare Vård
KUN	Kultur- och utbildningsnämnden
LSF	Landstingsstyrelsens förvaltning
PAN	Patientnämnden
RTK	Regionplane- och trafikkontoret
SNS	Sjukvården i Salem, Nykvarn och Södertälje
AB SL	AB Stockholms Lokaltrafik AB
SLL	Stockholms läns landsting
SÖS	Södersjukhuset AB
WÅAB	Waxholms Ångfartygs AB
PRO	Pensionärernas Riksorganisation
SPF	Sveriges Pensionärs Förbund
SKPF	Svenska Kommunal Pensionärernas Förbund
SPRF	Sveriges Pensionärs Riksförbund
HSO	Handikappföreningarnas samarbetsorgan
DHR	De Handikappades Riksförbund
SRF	Synskadades Riksförbund